

Vēstures olimpiāde 9. klases izglītojamajiem 2019
„Dzīvesveida izmaiņas 20. gadsimta laikā Latvijā”

PROGRAMMA¹

Olimpiādes temats ir „Dzīvesveida izmaiņas 20. gadsimta laikā Latvijā”. Olimpiādes uzdevumos uzsvars likts uz saimniecību (arī industrializācijas procesiem un patēriņu), vidi, iedzīvotāju demogrāfiju, arhitektūru un mākslu, kā arī svētkiem un svinēšanu. Atšķirībā no iepriekšējiem gadiem olimpiādes saturs hronoloģiski aptver visu 20. gadsimtu.

Programmā piedāvātie vēstures avotu krājumi un literatūra paredzēti olimpiādes dalībniekiem, lai atbalstītu viņu gatavošanos dalībai olimpiādē. Šis saraksts nav nedz visaptverošs, nedz obligāts. Olimpiādes izstrādātāji negarantē, ka uzdevumos iekļautie avoti tiks ņemti tieši no šīm krātuvēm. Šeit norādīto uzziņas avotu uzdevums ir palīdzēt izprast laikmetu kopumā un iedziļināties tā atsevišķos aspektos.

1. Valdis Klišāns. **Latvijas valsts stāsts**. Zvaigzne ABC, 2018.
2. Ilga Kreituse. **Pagājušo gadu Latvija 1945-1990**: kā dzīvojām, no kā iztikām, ko apsmējām, par ko priecājāmies. Zvaigzne ABC, 2009.
3. Atis Klimovičs. **Personiskā Latvija**. Dienas grāmata, 2011.
4. **Vēsture 1 minūtē - "Solis"**. Pieejams: <https://www.lsm.lv/temas/vesture-1-min-solis/>
5. **20. gadsimta Latvijas vēsture**. -Latvijas Vēstures institūts, I sējums: 2000, II sējums: 2003.
6. **Redzi, dzirdi Latviju!** Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts kinofotofonodokumentu arhīva audiovizuālo, foto un skaņas dokumentu digitālā krātuve.
Pieejams: <http://redzidzirdilatviju.lv/lv/search>
7. **Latvijas Nacionālā digitālā bibliotēka. Zudusī Latvija**. Pieejams: <http://www.zudusilatvija.lv/> (meklēt pēc atslēgas vārdiem (tēmu nosaukumi, informācijas avotos minētie jēdzieni, personības)).
8. **Latvijas Nacionālā digitālā bibliotēka. Periodika**. Pieejams: <https://periodika.lndb.lv/#> (meklēt pēc atslēgas vārdiem (tēmu nosaukumi, informācijas avotos minētie jēdzieni, personības)).
9. **1918.-1920. gads Latvijas Republikas Pagaidu valdības sēžu protokolos, notikumos, atmiņās**. Valsts kanceleja, 2013. (izmantojot laikmetu raksturojošās liecības)
10. **1920.-1925. gads Latvijas Republikas Ministru kabineta sēžu protokolos, notikumos, atmiņās**. Valsts kanceleja, 2018. (izmantojot laikmetu raksturojošās liecības)
11. Latvijas Okupācijas muzeja mācību metodiskais materiāls **Dzīve Latvijas PSR**
Pieejams: <http://okupacijasmuzejs.lv/lv/aktualitates/dzive-lpsr-19451990-48/>

Saimniecība un patēriņš

1. Gatis Krūmiņš. **Latvijas tautsaimniecības vēsture**. Jumava, 2017.

¹ Programma var tikt papildināta un mainīta pēc 2018. gada 20. novembra izmēģinājuma olimpiādes rezultātu apkopošanas.

2. Edvīns Evarts, Juris Pavlovičs. **Ikdienas dzīve Latvijā nacistiskās Vācijas okupācijas laikā 1941-1945.** Apgāds Zinātne, 2016.
3. Juris Pavlovičs. **Padomju Latvijas ikdiena.** Apgāds Zinātne, 2012.
4. Jānis Bērziņš. **Rūpniecības strādnieks** monogrāfijā *Latvijas rūpniecības strādnieku sociālais portrets. 100-1914.* Latvijas Vēstures institūta apgāds, 2009, 11.-90. lpp.
5. **Laucinieki un pilsētnieki. Latviešu intelīģence** krājumā *20. gadsimta Latvijas vēsture I.* Latvijas Vēstures institūts, 2000, 172.-219. lpp.
6. **Tautas labklājības problēmas** krājumā *20. gadsimta Latvijas vēsture II.* Latvijas Vēstures institūts 2003, 529.-542. lpp.

Iedzīvotāju demogrāfija

1. Pārsla Eglīte. **Latvijas iedzīvotāju skaita un etniskā sastāva veidošanās XX gadsimtā** rakstu krājumā *Latvijas Okupācijas muzeja gadagrāmata 2001.* OMF, 2002
2. **Tautas un tautības Latvijā** krājumā *20. gadsimta Latvijas vēsture I.* Latvijas Vēstures institūts 2000, 97.-170. lpp.
3. **Iedzīvotāju demogrāfiskais raksturojums** krājumā *20. gadsimta Latvijas vēsture II.* Latvijas Vēstures institūts 2003, 290.-303. lpp.

Arhitektūra un māksla

1. **Latvijas Kultūras kanons. Vizuālā māksla.** Pieejams: <https://kulturaskanons.lv/list/?l=4#visual-arts>
2. **Latvijas Kultūras kanons. Arhitektūra un dizains.** Pieejams: <https://kulturaskanons.lv/list/?l=4#visual-arts>
3. **Māksla un varas simboli. Padomju gadi.** Pieejams: <http://www.delfi.lv/news/latvijas-makslai-200/article.php?id=49177559>

Svētki un svinēšana (t.sk. Dziesmu svētki)

1. **Dziesmu svētku krātuve.** Pieejams: <https://dziesmusvetki.lndb.lv/>
2. **Latvijas Kultūras kanons. Dziesmu svētki.** Pieejams: <https://kulturaskanons.lv/archive/dziesmu-svetki/>
3. **Atslēgas Ep24/ Padomju dziesmu svētki. Nesalauzti.** Pieejams: <https://vimeo.com/274122126>

„Dzīve Latvijas PSR 1940-1991”

PROGRAMMA

¹Olimpiādes temats ietver gan politisko režīmu un tā izmaiņas, gan plānveida ekonomiku un dzīvi patēriņa preču deficīta apstākļos, gan kultūras dzīvi, dažādas subkultūras un interešu grupas. Olimpiādē uzsvars tiks likts uz vēstures avotu analīzes uzdevumiem, izmantojot gan tekstus (tostarp valsts iestāžu dokumentus, atmiņas, dzeju, anekdotes), gan vizuālus avotus (tostarp plakātus, karikatūras un fotogrāfijas).

Programmā piedāvātie vēstures avotu krājumi un literatūra paredzēti olimpiādes dalībniekiem, lai atbalstītu viņu gatavošanos dalībai olimpiādē. Šis saraksts nav nedz visaptverošs, nedz obligāts. Olimpiādes izstrādātāji negarantē, ka uzdevumos iekļautie avoti tiks ņemti tieši no šīm krātuvēm. Šeit norādīto uzzīņas avotu uzdevums ir palīdzēt izprast laikmetu kopumā un iedziļināties tā atsevišķos aspektos.

1. Daina Bleiere. ***Eiropa ārpus Eiropas... Dzīve Latvijas PSR***
Pieejams: http://demoshistoria.lv/images/stories/serija/bleiere_dzive_LPSR.pdf
2. Ilga Kreituse. **Pagājušo gadu Latvija 1945-1990**: kā dzīvojām, no kā iztikām, ko apsmējām, par ko priecājāmies. Zvaigzne ABC, 2009.
3. Latvijas Okupācijas muzeja mācību metodiskais materiāls ***Dzīve Latvijas PSR***
Pieejams: <http://okupacijasmuzejs.lv/lv/aktualitates/dzive-lpsr-19451990-48/>
4. Latvijas Nacionālā arhīva sagatavotie **mācību materiāli un darba lapas skolēniem**
Pieejams: <http://www.vsb.lv/LNA-materiali>
5. **Okupācijas varu politika Latvijā. 1939-1991**. Latvijas Valsts arhīvs, 1999.
6. **Nevardarbīgā pretošanās: Latvijas neatkarības atgūšanas ceļš, 1945-1991**. Latvijas Zinātņu akadēmija, 2008.
7. **Latvijas Nacionālā digitālā bibliotēka. Zudusī Latvija**. Pieejams: <http://www.zudusilatvija.lv/> (meklēt pēc atslēgas vārdiem (tēmu nosaukumi, informācijas avotos minētie jēdzieni, personības)).
8. **Latvijas Nacionālā digitālā bibliotēka. Periodika**. Pieejams: <https://periodika.lndb.lv/#> (meklēt pēc atslēgas vārdiem (tēmu nosaukumi, informācijas avotos minētie jēdzieni, personības)).
9. Latvijas Nacionālā arhīva **virtuālās izstādes** <http://www.latvijasarhivi.lv/index.php?&53>, piemēram, „**Vēlēšanas bez izvēles**” <http://www.archiv.org.lv/velesanas1940/> „**1941. gada 14. jūnijs Latvijas aprīņkos**” <http://www.archiv.org.lv/aprinki1941/>, „**Rīgas pionieru un skolēnu pils. Dokumenti un fotogrāfijas**” <http://www.archiv.org.lv/pionierupils/index.php?id=8>
10. Heinrihs Strods. **Latvijas nacionālo partizānu karš 1944 – 1956**.
Pieejams: http://demoshistoria.lv/images/stories/serija/strods_partizani.pdf

¹ Programma var tikt papildināta un mainīta pēc 2018. gada 20. novembra izmēģinājuma olimpiādes rezultātu apkopošanas.

11. Latvijas Televīzijas raidījumi “Melu laboratorija” <https://ltv.lsm.lv/lv/dokumentalie/melu/visi/>

Plānveida ekonomika, patērīna preču deficīts un patērētāju sabiedrība

1. Gatis Krūmiņš. **Latvijas tautsaimniecības vēsture**. Jumava, 2017.
2. Gatis Krūmiņš. Iveta Mediņa. **Gatis Krūmiņš: PSRS Latviju patērēja...** Pieejams: <https://nra.lv/latvija/138988-gatis-krumins-psrs-latviju-patereja.htm>
3. Gatis Krūmiņš. **Latvijas PSR un PSRS budžetu savstarpējo norēķinu bilance**. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=zXMldyJK7II>
4. Gatis Krūmiņš. **Tautsaimniecība un naudas politika Latvijā (1945-1991)**. Pieejams: <https://www.bank.lv/images/stories/pielikumi/publikacijas/citaspublikacijas/Krumins-45-91.pdf>
5. Gundars Rēders, Odīta Krenberga, Uģis Kronbergs. **Dokumentālā filma «Laiques zeme»** <https://replay.lsm.lv/lv/ieraksts/ltv/111605/dokumentala-filma-laiques-zeme>
6. Latvijas Republikas Tieslietu ministrija. **Latvijas rūpniecība pirms un pēc neatkarības atgūšanas**. Pieejams: <http://okupacijaszaudejumi.lv/content/files/Rupnieciba.pdf>
7. Viesturs Sprūde. **“Vīges lapa” padomju tirdzniecībai: kā nepārdot?** Pieejams: <http://www.la.lv/viges-lapa-padomju-tirdzniecibai>

Māksla, kultūra

1. Igors Jankovs. **Paradīzes mitoloģija un sociālā retorika padomju mākslā**. Svētku vizuālo formu dinamika. Latvijas Nacionālais mākslas muzejs. Padomjzemes mitoloģija: Muzeja raksti 1, 2009, 225.- 237. lpp.
2. Elita Ansons. **Sociālistiskais reālisms - komunisma celtniecības instruments**. Latvijas Nacionālais mākslas muzejs. Padomjzemes mitoloģija: Muzeja raksti 1, 2009, 67.-57. lpp.
3. **Kultūra Latvijā padomju okupācijas gados**. Pieejams: <https://www.gulbene.lv/images/stories/izglitiba/metodika/zitane/latvija/10-7-latvijas-kultura-okupacijas-laikaa.ppt>
4. Jānis Borgs. **Padomju mākslinieks - vai tas skan lepni?** Studija, Nr. 2(47), 2006
Pieejams: <http://www.studija.lv/?parent=1209>
5. **Māksla un varas simboli. Padomju gadi**.
Pieejams: <http://www.delfi.lv/news/latvijas-makslai-200/article.php?id=49177559>

Svētki, rituāli, svinēšana (t.sk. Dziesmu svētki)

1. **Ieskats Valmieras zonālā valsts arhīva dokumentos par padomju tradīciju ieviešanu un svētku organizēšanu**. Pieejams: https://www.arhivi.gov.lv/files/files/ValmierasZVA_Digitala_%20publikacija_2016-1.pdf
2. **Dziesmu svētku krātuve**. Pieejams: <https://dziesmusvetki.lndb.lv/>
3. **Atslēgas Ep24/ Padomju dziesmu svētki. Nesalauzti**. Pieejams: <https://vimeo.com/274122126>

Cenzūra, teksti un zemteksti

1. Raimonds Briedis. **Teksta cenzūras īsais kurss: prozas teksts un cenzūra padomju gados Latvijā**. LU LFMI, 2010, 7.-38. lpp.
2. Heinrihs Strods. **PSRS politiskā cenzūra Latvijā 1940-1990**. Jumava, 2010.

3. Inga Pērkone, Zane Balčus, Agnese Surkova, Beāte Vītola. **Inscinējumu realitāte. Latvijas aktierkino vēsture.** Mansards, 2011.
 4. Rolands Kalniņš, Gunārs Priede. **Četri balti krekli (Elpojiet dziļi...)** (1967). Pieejams: <https://www.filmas.lv/movie/1328/>
 5. Līvi, A. Virga, G. Račs. **Ozolam.** <https://youtu.be/S4EEZ0201Y0>
 6. V. Belševica **Indriķa latvieša piezīmes uz Livonijas hronikas malām.** http://jaunagaita.net/jg243/JG243_Dzeja.htm
-